

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 4.

V Ljubljani, 25. prosinca 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloga poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Obupni položaj ljudskošolskega učiteljstva. — Moderna šola. — Naš denarni zavod. — Stik z ljudstvom. — Narodna stranka na Štajerskem in šolstvo. — Poziv. — Pisarna. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Politiški pregled. — Vestnik. — Razgled po šolskem svetu. — Inserati.

Obupni položaj ljudskošolskega učiteljstva.

I.

Zakonski načrt o regulaciji plač visokošolskim in srednješolskim profesorjem obsega sledeče važne določbe: Redni profesorji na visokih šolah dobe razen dosedanjih štirih petletnic po 800 K še peto po 1200 K, a tudi četrta petletnica se zviša na 1200 K, tako da bodo imeli že po 20 letih 10.000 K letne plače. Tudi njihovim vdovam se odmeri pokojnina po teh dohodkih. Najvišja plača visokošolskih profesorjev bo znašala 11.200 K. Na Dunaju dobe profesorji vseh visokih šol 800 K doklade. Izrednim visokošolskim profesorjem, ki so imeli dosedaj 3600 K plače in petletnice po 400 K, se zvišajo petletnice na 600 K, tako da bodo imeli z 20 službenimi leti 6000 K plače. Profesorjem na državnih učiliščih o porodništvu se zvišajo petletnice od 400 na 600 K, zato pa dobe le štiri petletnice namesto dosedanjih pet.

Srednjošolskim profesorjem se zvišata prvi dve petletnici za 100 K, zadnje tri pa za 200 K. Razen tega se jim za dosedaj petletnic vračunajo tudi leta supulture, in sicer do 8 let. Učitelji telovadbe na srednjih šolah pridejo po tretji petletnici v 9. in po peti petletnici v 8. činovni razred. Tudi njim se všteje do 8 let, ki so jih služili kot suplentje ali stalni učitelji na ljudskih ali meščanskih šolah. Službena doba za popolno pokojnino se jim zniža na 30 let.

Glavni učitelji na učiteljskih dobe iste petletnice kakor pravi učitelji na srednjih šolah. Vadniški učitelji pridejo lahko po tretji petletnici v 9., po peti petletnici pa v 8. činovni razred, ako imajo izpit za meščanske šole. Glavnim učiteljem se zvišata prvi dve petletnici na 300, zadnji dve pa na 400 K. Vadniški učitelji pa dobe zopet 6. petletnico, in sicer po 400 K.

Od srea privoščimo višješolskemu i srednješolskemu učiteljstvu to izboljšanje službenih prejemkov. Veseli nas, da se izpolni tudi vadniškemu učiteljstvu dolgo gojena želja. Vsako delo je vredno svojega plačila. Vsak delavec mora biti plačan tako, da — oproščen vseh gmotnih skrbi — lahko vse svoje moči posveča svojemu poklicu. Tako tudi delavec na kulturnem polju, in ta mora še bolj kakor vsak drugi, ker ima opraviti z živim meterijalom in ima njegova naloga namen, da dvigne

kulturo človeštva, da ga torej duševno osvobodi in osamosvoji.

Država izboljša tudi uradništvu plače. Tudi duhovščini se izpolni zahteva po uravnavi plač. Avtonomne oblasti skrbe, da so njihovi uslužbenci dobro plačani. Ljubljanski občinski svet je zopet sijajno reguliral plače uradnikom ljubljanskega magistrata, goriški deželni odbor je dal ob novem letu svojemu uradništvu več tisoč kron nagrade, deželni zbor moravski je sprejel predlog socialno-demokratskega poslanca Elderscha, da dá za l. 1907. za zvišanje plač deželnim slugam in delavcem 100.000 kron. In tako dalje...

Koder gospodujejo ljudje, ki imajo sree in voljo, tamkaj dobe toliko denarja, kolikor ga potrebujejo, da pošteno plačajo delo in delavca. To je popolnoma pravilno, zakaj — to poudarjamo še enkrat — vsak delavec mora biti plačan tako, da — oproščen vseh gmotnih skrbi — lahko vse svoje moči posveča svojemu poklicu.

Tako vsestransko izboljševanje splošnega gmotnega položaja pa je nujno in popolnoma opravičeno delo humanitete in pametnega socialnega naziranja že zagadatelj, ker se cene vsem živilom in vsem potrebščinam neprestano višajo. Veliki kapital, ta najnesramnejši in najbolj oderuški izsesevalec delavnih slojev, pritiska z brezprimerno samopašnostjo na malega človeka ter mu pije kri in mozeg. Vse se draži: od mleka do uboge šivanke. Listi vsak dan poročajo, da so veliki industrijalci zopet dvignili ceno temu in onemu predmetu. Temu enomernemu naraščanju cen parira vsaj deloma vsestransko reguliranje službenih prejemkov in delavskih mezd, da ni treba ubogemu trpinu ustrojiti celo lastne kože in si iz nje sešiti obutve in da mu ni treba podaviti lastnih otrok, da bi mu ne odjedali pičlega kruha!

Samo za ubogo učiteljstvo ne store ničesar!

Službeni prejemki učiteljstva ostajajo v isti škandalozno-nesramni nižini, da se človeku zbuja upravičena sumnja: Namenoma hočejo poklicani faktorji tako, da beda in obup čimprej ubijeta učiteljstvo!

Tako ravnanje je neodpustno in vredno najodločnejše obsodbe! Ljudje, ki so krivi te splošne učiteljske mizerije, so narodni razbojniki, ki brez kazni in brez vesti izvršujejo

počasni, zato toliko bolj občuteni umorna celem tem stanul!

Koliko je že učiteljstvo pisalo, govorilo in prosilo! Prosilo je, kakor da mu kdo izkazuje milost, ako mu plača delo. Vse je bilo zamašlano. Umrli minister pl. Hartel je ponesel s sabo v grob neizpolnjeno dano besedo, da mu bo prva skrb, sanitirati deželne finance v svrhu regulacije učiteljskih plač. Kdor pride v katerokoli glavno mesto, sreča lahko vsakih sto korakov kakega mogočnega, ki je dal učiteljstvu svojo moško besedo, da zastavi ves svoj upliv in vse svoje talente za pravično regulacijo učiteljskih plač. Kaj smo čakali? Vsak mož-beseda se je izprevrgel v figa-možal! Učiteljstvo dela, strada in trpi, mogočnega hodijo brez kazni, češčenji in poveljevanji, svoja brezdelna pota, saj so storili domovini dobro delo, ker nečejo plačati učiteljstva, ki pije njeno kri!

Prekletstvo takim ubijalcem poštenega učiteljstva, da, sramota taki domovini, ki neče plačati svojih najboljših, svojih najzvestejših sinov!

Roke učiteljstva, bridko izkušane v težkem, neznosnem boju življenja, tiste roke, ki naj bi blagoslovljale, se stiskajo v pesti in čakajo ugodnega trenutka, da udarijo po zarotnikih in kaznujejo tiste, ki ga po nedolžnem ubijajo!

Kaj naj stori učiteljstvo?

Lahko povemo danes na glas, da smo izkušali v dunajskem parlamentu izprožiti veliko akcijo, ki naj bi končno in definitivno uredila učiteljsko gmotno vprašanje. Dobili smo pohlevno obljubo — drugega nič! Šli so na Dunaj bosanski učitelji prositi kruha. Obuli so praznične čevlje, da bi stopili na cesarski dvor. Vrata so bila zaprta! Leta 1899. je govorilo na Dunaju o Vseh svetih vse avstrijsko učiteljstvo: glava pri glavi — šesttisoč „pionirjev prosvete“ je klicalo: Kruha! Kruha! Kruha! — Hvaležna Avstrija ni čula tega klica! Znan je impozantni velikonočni shod kranjskega učiteljstva; še sedaj nam zvene v spominu obljube deželnih poslancev. Kaj je nastalo iz besed? Sirova satira na utemeljeno, v zakonu, ki ga je sankcioniral cesar, utemeljeno

zahtevo: Nastalo je ubogih 25%! Štajersko učiteljstvo se napravlja v Gradec. Rodovinski očetje pospravljajo zadnje krajevarje, da pojdejo manifestirati za svoje pravice. Kaj poneso s shoda? Ali tudi samo obljube? Prazen nič? Med goriškim učiteljstvom kipi in vre. V Dalmaciji in v Istri se dviga vihar ogorčenja brezpravnih, zatiranih mas. Vse je pripravljeno kakor pred velikanskim viharjem. „Pionirji prosvete“ trpe in stradajo, hvaležna domovina zapira svoje blagajnice, mogočnega hodijo brez stida in vesti svoja nedelavna pota, češ, dali smo jim besedo, zato jim ni treba kruha!

Kakor kaže preteklost, ne pomagajo prošnje nič. Čemu pa tudi prošnje? Ali ni poniževalno za poštenega in dostojnega človeka, ako mora prosjačiti za to, kar mu zagotavlja zakon? Ali niso vredni kazenskega preganjanja tisti, ki vedoma in brez prestanka greše proti natančnim in jasnim določilom zakona, ki so ga pozvani čuvati in izvrševati? Take tvrdoglave in brezvestne zakonolomce bi treba vse po vrsti posaditi na zatožno klop in jih obsoditi s postom, da bi se vsaj za nekaj časa mogli uživati v položaj učiteljstva! Kadar zavlada v parlamentu druga, ljudska volja, bo treba poskrbeti, da se dobi določba, ki bo primerno kaznovala tudi take grešnike in jim zabičila, da je treba upoštevati tudi one paragrafe, ki govore za učiteljstvo, a ne samo onih, ki govore proti učiteljstvu. Tej dvojni meri mora biti enkrat konec! To je krivica najvišje stopnje!

V prvi vrsti nosi odgovornost za sedanjí obupni položaj ljudskošolskega učiteljstva visoka cesarska kraljeva vlada, tako centralna kakor vsaka deželna. Centralna vlada ni še genila niti z mezincem, okovanim z demantnimi prstani, da bi se sploh, kaj začelo delati za uravnavo kričečih gmotnih razmer učiteljstva. Vlada si samo domišlja, da ima zgolj pravice, a nič dolžnosti. Naše mnenje pa je, da so tam tudi druge, kjer so prve. Zato bo treba začeti ignorirati odslej vsako vladno naredbo, ki nalaga delo, in to toliko časa, dokler ne pride naredba o kruhu v obliki kovanega denarja!

Moderna šola.

Utopija iz Devete dežele.

Poročal na učit. večeru v Ljubljani Karel Wider.

(Dalje.)

Toda nazaj k našemu listu!

Učitelj veli učencu: „Odprite dnevne novice!“

Listi zašume en hip — in zopet tišina.

„Čitaj, B!“

Učenec čita: „Naučni minister Andrej Šolar je odstopil zaradi visoke starosti. Pred enim mesecem je praznoval svoj osemdeseti rojstni dan, minister je bil 36 let. Naslednik mu bo imenovan v kratkem.“

Učitelj vpraša: „Kdo pozna bivšega naučnega ministra?“

Skoro vsi učenci vstanejo.

Učitelj obesi na zid veliko stenske tablo, na kateri je bilo osem oseb, podobe ministrov Devete dežele.

„Kateri je g. Andrej Šolar?“

Učenci pokažejo na prvega izmed oseb.

„Dobro! Kaj pa je minister?“

„Najvišji sodelavec kraljev in izvršitelj deželnih postav in zakonov.“

„In kateri je naučni minister?“

„Naučni minister ima skrbeti za nauk, torej za šole.“

„Za katere šole skrbi?“

„Za vse, od najvišje do najnižje.“

„Katere šole pa so to?“

„To so vseučilišče, srednje, meščanske, obrtne in ljudske šole.“

„In kakšna šola je naša šola!“

„Naša šola je ljudska šola.“

Tako je šlo dalje, dokler ni bila obravnavana vsa novica.

Učitelj ukaže: „C, čitaj dalje!“

Učenec čita: „Pri Mirnem dolu je skočil brzovlak s tira. Štirje vozovi so razbiti, 18 oseb je več ali manj ranjenih, štiri celo smrtno nevarno. Vzrok nesreče še ni pojasnjen, a gotovo je, da ne zadene železniškega osobja nobena krivda. Več o tem poročamo prihodnjič.“

Učitelj vpraša: „Kdo je že bil v Mirnem dolu?“

Nekaj učencev vstane.

„Povej mi, kako pridemo v Mirni dol!“

Učenec: „Na kolodvoru št. I. stopimo na brzovlak zjutraj ob 6:27. Prej vzamemo pri avtomatu vozni listek, ki stane sem in tja 72 v. Peljemo se proti severu in zavijemo po drugi postaji proti vzhodu. Četrta postaja je Mirni dol. Vas stoji v mirni in